
پدیدارشناسی مکان در نمایشنامه گزارش خواب نوشته محمد رضایی راد با تمرکز بر آرای گاستن باشلار در بوطیقای فضا

■ سید مصطفی مختاباد [نویسنده مسوول]

■ علی رویین

تاریخ دریافت مقاله: ۹۴/۰۸/۱۲ | تاریخ پذیرش نهایی: ۹۴/۱۲/۲۲

پدیدارشناسی مکان در نمایشنامه گزارش خواب نوشته محمد رضایی‌راد با تمرکز بر آرای گاستن باشلار در بوئیقای فضا

سیدمصطفی مختاباد | دانشیار، دانشکده هنر، دانشگاه تربیت‌مدرس

علی رویین | کارشناس ارشد ادبیات‌نمایشی، دانشکده هنر، دانشگاه تربیت‌مدرس

چکیده:

پژوهش حاضر با اِعمال رویکرد پدیدارشناسی، در بررسی و تحلیل «مکان»‌های موجود در نمایشنامه گزارش خواب نوشته محمد رضایی‌راد و قرارداد آن به‌عنوان چهارچوب نظری، سعی در آزمون و ارزیابی توان این دیدگاه، به‌مانند رویکردی کاربردی و نه صرفاً نظری، برای تحلیل متون نمایشی و روایی دارد. برای رسیدن به این مهم، ارزیابی نمونه مطالعاتی یادشده بر پایه آراء یکی از فیلسوفان پدیدارشناس فرانسوی-گاستن باشلار- در کتاب بوطیقای فضا انجام می‌شود. روش کار، تعیین و گزینش شاخص‌های بنیادی و کلیدی باشلار در بوطیقای فضا (مکان، فضا، مکان‌فضاها، مکان‌کاوی، نقاط اتصال و خانه‌خوانی) بوده و سپس، تحلیل پدیدارشناسانه آن‌ها به‌شکلی همزمان، در گزارش خواب انجام می‌شود. براین اساس، پژوهشگران در گام نخست، فرضیه اصلی پژوهش را، با پاسخ به یک پرسش اصلی پیرامون کاربردی بودن تعاریف و آراء باشلار در روش نامتعارف «خانه‌خوانی» وی در نمایشنامه موردبررسی، ارزیابی کرده و سپس با طرح دو پرسش دیگر، مهم‌ترین شاخص‌ها و سنجه‌های ممیز این رویکرد تحلیلی را در مواردی چون اشیاء، مرزها، سیال بودن زمان و جهان‌های گوناگون نمونه‌های مطالعاتی واکاوی می‌کنند. از نتایج پژوهش می‌توان به مطابقت آراء باشلار و شیوه ترسیم، بیان و به‌کارگیری خانه و متعلقات آن (شامل افراد و اشیاء) توسط نویسنده-محمد رضایی‌راد- اشاره کرد. هم‌چنین، هم‌خوانی و هم‌سانی در ساختاربندهی روایی، نشانه‌گذاری و مکان‌سازی اثر، بیانگر تایید آراء باشلار در شیوه پدیدارشناسی تحلیلی بوده و هم‌چنین گویای توان رویکردهای پدیدارشناختی برای آزمون و تحلیل متون دراماتیک و روایی است.

واژگان کلیدی: پدیدارشناسی مکان، گزارش خواب، گاستن باشلار، محمد رضایی‌راد، ادبیات‌نمایشی، نمایشنامه.